

Hana Brodská

DÁNSKÉ ŠTĚSTÍ

Dánské štěstí

Hana Brodská

Tribun EU
2016

© Hana Brodská, 2016

ÚVODEM

Málokdo ví, kdo je dánským premiérem nebo jak se jmenuje dánská královna. Snad každý už dnes ale ví, že Dánsko je nejšťastnějším národem na světě. Vyplývá to, a nikoli poprvé, ze zprávy o světovém štěstí zveřejněné Organizací spojených národů v březnu roku 2016. Naznala jsem, že je načase přestat pochybovat a přijít zdejším absolutním hodnotám štěstí na kloub.

Nejmenší ze zemí severní Evropy s něco málo přes 5,5 milionem obyvatel. To je dnešní Dánsko. Spolu s Grónskem a Faerskými ostrovy, s nimiž tvoří jeden státní celek – Dánské království – však rozlohou představuje druhou největší evropskou zemi. Jak Grónsko, tak Faerské ostrovy ale disponují vysokou mírou autonomie a na rozdíl od Dánska například nepatří ani mezi členy Evropské unie. Hovoříme-li tedy o nejšťastnějších Dánech na světě, netýká se to ani Faeřanů ani Grónanů.

Dánsko se pyšní celou řadou primátů vycházejících z faktů a statistických údajů. A že jich tato malá severská země má více než dost. Je vůdčí zpracovatelskou zemí vepřového masa, která se dnes zaměřuje zejména na šlechtění prasat a export selat. Hned po Holandsku je druhou cyklistickou velmocí. Kolaři jsou zde hájeni a na silnicích mají *de facto* absolutní přednost. Občané Dánska jsou vystaveni nejvyššímu daňovému zatížení ze zemí OECD, respektive celého světa. Asi také tušíte, že Dánsko je po USA největším světovým pěstitelem a exportérem vánočních stromků. Koupíte-li si domů na Vánoce kavkazskou jedli, je prakticky jisté, že pochází z dánského se-

veru. Ne každý už možná ale ví, že Dánsko je také světovým lídrem v exportu kožešin norků. Dánové pak mají také jeden smutný primát, a to ve výskytu rakoviny. To, že Dánové jsou současně i těmi nejšťastnějšími lidmi na celé planetě, a sami se tak také povětšinou cítí, je dnes už ale také potvrzený fakt.

Že jsou nejšťastnějšími mezi všemi, se Dánové poprvé dozvěděli v roce 1973, kdy se země stala členem Evropské unie, tedy před více než 40 lety. Vyplynulo to z posuzovaných parametrů v té době Evropskou komisí zřízeného Eurobarometru. Cesta k tomuto titulu nebyla snadná, mnohé však vysvětluje níže v kostce nastíněný poválečný vývoj v zemi.

Dánsko, spojující kontinentální Evropu se Skandinávským poloostrovem, kdysi ovládalo celou Skandinávii. Došlo k tomu v roce 1397, kdy se z rozhodnutí dánské královny Markéty I. spojila království dánské, norské a švédské do personální, Kalmarské unie.¹ K tomuto volnému spojení severských zemí vedla mimo jiné etnická a jazyková blízkost obyvatel a majetkové a příbuzenské svazky šlechtických rodů. Nemalou roli hrály také ekonomické vazby. Dánská nadvláda však neměla dlouhého trvání. Fakticky ji ukončilo dvakrát tak velké Švédsko, když si v roce 1448 zvolilo svého vlastního panovníka. V roce 1523 se pak Švédsko od Kalmarské unie odpojilo definitivně. Ještě po několik staletí si však Dánsko, vedle vlády nad Norskem a Islandem, drželo řadu kolonií. V severním Atlantiku to bylo Grónsko, v Indii pak pobřežní přístavní město Trankebar (Tarangambadi) ve státě Tamilnádu. Na ostrovech Sv. Jana

¹ Součástí Norského království byl Island, zatímco Finsko spadalo pod Švédské království.

a Sv. Tomáše v Karibiku mělo v držení své kolonie, či spíše obchodní základny. Dánsko také vlastnilo kolonie, respektive obchodní základny v západní Africe, které využívalo hlavně při obchodu s otroky.

O Norsko Dánové přišli v době Napoleonských válek, když jej na základě mírové smlouvy ve švédském Kielu v roce 1814 museli postoupit Švédsku. Ve válce s Pruskem a Rakouskem v roce 1864 bylo Dánsko donuceno přenechat Prusku, tehdy vedenému Ottou von Bismarckem, také Šlesvicko a Holštýnsko. Obě vévodství byla v personální unii s Dánskem a představovala pro zemi poslední ze série významných územních ztrát. Dříve rozlehlé Dánské království tím přišlo o téměř jednu třetinu svého zbývajícího území a obyvatelstva. Dánsko následně přijalo politiku neutrality a postupně odprodalo i své obchodní základny v kolonizovaných zemích Indie a Afriky.

Dánsko si uchovalo neutralitu i během první světové války. Současně dokázalo rozvíjet mezinárodní obchodní vztahy s oběma hlavními zneprátelenými stranami, Londýnem a Berlínem. Tato světová válka měla pro Dánsko jeden zásadní dopad. Po porážce Německa a po podpisu Versailleské smlouvy došlo ke šlesvickému plebiscitu. Obyvatelé severní části německého Šlesvicka, dnes dánského Jižního Jutska, tehdy rozhodli o připojení této části regionu zpět k Dánsku.

Deklarovaná nezávislost a neutralita, ani uzavření dohody o neútočení s nacistickým Německem na začátku druhé světové války v roce 1939, však již Dánsko neuchránily před napadením Wehrmachtem v dubnu roku 1940. Německo přes uzavřenou smlouvu zemi obsadilo, a to především ze strategických

důvodů. Dánské vládě současně, za závazek pochopení pro tento německý akt a jeho přijetí bez jakéhokoli odporu, přislíbilo, že nebude prosazovat žádné územní nároky. Dánskému království dále slíbilo ponechat jeho politickou nezávislost. Za uvedených podmínek se dánská vláda zavázala ke spolupráci, která víceméně fungovala až do léta 1943. Podpora ekonomické spolupráci Dánska s Německem však v zemi nebyla zdaleka jednoznačná. Zejména po první významné porážce vojsk nacistického Německa u Stalingradu se Dánskem stále častěji šířily sabotáže a demonstrace. Německo proto následně zvýšilo svůj tlak a stupňovalo podmínky. Požadovalo mimo jiné cenzuru tisku, ustavení speciálních soudů či zavedení trestu smrti za sabotáž. Bezprostřední odmítnutí ze strany dánské vlády vedlo k omezení pohybu krále, demisi vlády a rozpuštění parlamentu. Pro účely politického vedení země byla ustavena prozatímní rada v čele se jmenovaným správcem. Dánsko bylo z německé okupace nakonec plně osvobozeno s příchodem spojeneckých jednotek na konci války.

Poválečné období v Dánsku je spojeno s hlubším rozvojem parlamentní demokracie. Komunisté sice získali ve volbách v říjnu 1945 v dánském parlamentu 18 křesel (12,5 % hlasů) a sovětská vláda proto, s vírou v reálnou možnost vítězství komunistů v zemi cestou parlamentních voleb a rovněž, aby uklidnila znepokojenou dánskou veřejnost vnímající sovětskou vojenskou přítomnost v zemi jako další okupaci, souhlasila se stažením svých vojsk z vojenské základny na dánském ostrově Bornholm. Dánští komunisté však již nikdy poté svůj úspěch nezopakovali. Dánsku se současně úspěšně dařilo, s veškerým respektem ke svému velkému východnímu sousedu, nezapoj-

vat se do studené války mezi Východem a Západem. Další poválečné ústavní změny z roku 1953 vedly k vytvoření jednokomorového parlamentu, byl uzákoněn nástup ženské následovnice na dánský trůn a Grónsko se stalo nedílnou součástí Dánského království.

V druhé půli 20. století dánská společnost, poznamenaná svými historickými zkušenostmi, územními ztrátami i válečnými útrapami, prošla významnými kulturními, politickými, ekonomickými a sociálními změnami. Do čela státu se na téměř pět desetiletí etablovali sociální demokraté. V 50. letech začali pod heslem „Dánsko budoucnosti“ naplňovat svou vizi liberálního ekonomického státu s přímou odpovědností občanům. A to nikoli pouze odpovědností politickou a právní, ale také ve smyslu sociálních poměrů. Stát měl být především chlebedárcem, odpovědným za sociální blahobyt občanů. Sami občané pak měli převzít kontrolu nad státní regulací výroby a zahraničního obchodu. Stát přitom nesl odpovědnost jak za blahobyt státu, tak za jednotlivce, který se o sebe nemohl postarat sám. Postupně byl v zemi zaveden tzv. nordický sociální model stojící na tržním kapitálu a sociálním státu, který se stal základní predispozicí pozdějšího, univerzálního štěstí dánských občanů.

O naprosté občanské spokojenosti napříč dánskou společností však v současné době hovořit nelze. Dokládá to rozmach středopravých stran, zejména pravicové, populistické Dánské lidové strany, která ve volbách na podzim 2015 získala dokonce druhý nejvyšší počet hlasů. Veřejnou debatu přitom opanovala společenská témata, nikoli překvapivě, jako imigrace a integrace.

Přesto se Dánové posledních 40 let až do dnešních dní stabilně drží na nejvyšších stupínkách žebříčku štěstí. Ale stačí pro tento závěr stanovit a naplnit (sic!) několik kritérií? Jsou Dánové opravdu nejšťastnější? A můžeme se my, ti méně šťastní, u Dánů inspirovat a dosáhnout této kýžené nirvány?

Tak jsem se začala pozorně kolem sebe rozhlížet, debatovat, číst dánské knihy, knihy o Dánech, jejich historii, noviny, blogy, analyzovat informace, hledat souvislosti. A zobecňovat.

Podobně jako autoři studie štěstí ve svých závěrech, jak je který národ šťastný či nejšťastnější na světě, museli přistoupit na jistou míru zobecnění, protože nelze podchytit všechny (statisticky nevýznamné) jednotlivosti, nemohla jsem se podobným zobecněním vyhnout ani já. I když dobře vím, a na konkrétních příkladech se mi vždy a znovu potvrzuje, že každé zobecnění kulhá.